

Uz *Uvod, Zaključak* i popratni aparat: *Summary, Izvori, Literatura* i *Popis imena*, radnja je podijeljena na osam naslova. Podnaslovi — uz naslove — sažeto nam, upravo na definicijski način, iznose rezultat analize tekstova iz glazbene estetike pojedinih autora.

Doba narodnog preporoda je vrijeme postavljanja zadataka i programa i može se uzeti kao vrijeme začeta novije hrvatske glazbenoestetske misli. Tada se pojavljuju prvi tekstovi u kojima se tek nazrijevaju poneka estetska gledišta. U žarištu interesa iliraca nalazi se pitanje nacionalnog u glazbi dok u izravno glazbenoestetsku problematiku nisu zalazili.

U drugom dijelu predmet zanimanja su tekstovi Franje Kuhača. On se direktno idejno nadovezuje na ilirizam tražeći prije svega, i gotovo jedino, nacionalno u glazbi, to mu je najveće mjerilo dobrog, lijepog i korisnog u umjetnosti i glazbi. Uz velike zasluge koje ima za našu glazbu, isključivost i česta brojevitost dovodile su ga u suprotnost s općim evropskim kriterijima i u kontradikciju sa svojim vsaltitim stavovima. Za njega glazba mora biti »prirodna i narodna« da bi bila lijepa. Pogrešno je tražiti ljepotu izvan svoga naroda, jer je svaki narod izgradio svoj pojam ljepote i ljepoga, svoje »zakone o ljepoti«. Čini se da Kuhač nije bio svjestan da je pitanje ljepoga u estetici vrlo složen problem, pa odatle i njegove simplifikacije.

Vjenceslava Novaka redovito više poznamo kao književnika, no on je bio i glazbenik, glazbeni pedagog i glazbeni pisac. Bio je i književno i glazbeno vrlo informiran ali je bio nedovoljno upućen u filozofiju i zato je u svojim pisanjima na temu glazbenoestetske naravi ostao na razini glazbenog stručnog razmatranja. Mora mu se priznati da je prvi autor u Hrvatskoj koji je napisima razasutim u stručnim i kulturnim časopisima izravno zalazio u glazbenoestetsku problematiku. Bobetkova napominje da je on, koliko je do sada poznato, prvi hrvatski autor koji je pokušao definirati glazbenu estetiku kao dio »teorije glazbe« ali i kao »dio obće estetike, tj. nauke o lijepom«. U glazbenoestetskim postavkama očit je utjecaj, uz ostale, Eduarda Hanslicka. Kod Novaka kao književnika i glazbenika (glazbenog estetičara) očita je disproporcija između htijenja i realizacije. Htio je biti realist i pozitivist ali ga je u tome spriječavala njegova lirska priroda sklona misticizmu, pa čak i fatalizmu, kako kaže Bobetkova. Zato dobro stoji da je on na razmeđu romantizma i pozitivizma. Iako je ovo opsežan rad, autorica kaže da Novakova i književna i glazbenoestetska djelatnost traži konačnu i svestranu ocjenu.

František Pich je ovdje obrađen jer je u časopisu »Glazba«, kojega je uređivao Vjenceslav Novak, 1893. donesen kroz više brojeva u prijevodu njegov rad, inače najopsežniji rad s područja glazbene estetike u 19. st. objavljen u Hrvatskoj, *O programnoj glazbi* s karakterističnim naslovom *Historični i estetski essay*, u kojemu je nastojao protumačiti sve pojave programnosti u glazbi s estetskog i povijesnog gledišta.

U člancima Vjekoslava Klaića, Romana Mosera i dvojice anonimnih autora mogu se uistinu otkriti nagovještaji otkrivanja razlikosti glazbenoestetskih problema. Nisu oni autori nekih originalnosti u glazbenoestetskoj sferi ali se mora istaknuti povijesno-kulturna vrijednost tih tekstova iz druge polovine prošlog stoljeća.

Pod naslovom *Zapisi s predavanja* i podnaslovom *Estetika postaje dio muzičkog obrazovanja* obrađena

su dva rukopisa pronađena u Kuhačevoj ostavštini koja se čuvaju u Arhivu Hrvatske u Zagrebu. Riječ je o bilješkama s predavanja iz područja estetike glazbe — na hrvatskom jeziku. Sanja Bobetko pretpostavlja da bi autor tih predavanja možda mogao biti V. Novak. U oba predavanja se očituje vrlo jak utjecaj Hanslickovih stavova.

Anton Gustav Matoš iako nije bio estetičar umjetnosti i glazbe posebno, ipak se može govoriti o njegovoj »estetici«. Dobro zapaža Bobetkova da je on književnosti, likovnoj umjetnosti i glazbi pristupio kao po estetskom kriteriju i praktički ga provodio u njima, suprotstavivši se »stranačkom kriteriju« koji je decenijama prije pojave Matoša prevladao u Hrvatskoj. Matoš se borio, kako je samo on to znao, za evropske estetske kriterije. Kako je imao književni i posebno kritički nerv i umjetničku intuiciju i obdaren muzikalnošću da je posjedovao k tome temeljitu glazbenu kulturu i da je bio malo stalozniji, mogao je biti i glazbeni estetičar, teoretičar i glazbeni kritičar evropskog kalibra. On je kao nitko kod nas u isto vrijeme po metodi vrlo sličan Franji Kuhaču a po stavovima mu je »sušta suprotnost«.

Glazbeno i književno, a nadalje filozofski temeljito informiran Franjo Marković mogao je kod nas prvi proučavati umjetnička, odnosno glazbena djela sa stajališta objektivne znanstvene sustavnosti, što je utjecalo na dalji razvoj glazbene, a možda još više i opće estetike u nas. On je imao što je Kuhaču i Matošu nedostajalo, a nije imao što su oni imali, osobito Matoš. Uza svu jasnoću, sustavnost, reći će Bobetkova, Marković ipak djeluje i za svoje vrijeme anakronistički.

Knjiga *Estetika glazbe u Hrvatskoj u 19. stoljeću* izišla je početkom 1979. među izdanjima Razreda za muzičku umjetnost JAZU. S Tuksarovom knjigom o našim srednjovjekovnim glazbenim teoretičarima (o kojoj smo pisali u prošlom broju »Sv. C.«) i Supičićevom *Estetikom evropske glazbe* (o kojoj pišemo na drugom mjestu) ova knjiga Sanje Majer-Bobetko čini svojevrstnu cjelinu. Urednik u razredu za ovaj rad je akademik Josip Andreis. Knjiga je puna informacija i lijepim je jezikom pisana, a Sanja Majer-Bobetko je objektivna i stroga prema svojim »izabranicima«.

Petar Zdravko BLAJIĆ

IVAN MATETIĆ-RONJGOV, »IZABRANI ZBOROVI A CAPPELLA«

(Prosvjetni Sabor Hrvatske, Zagreb, 1979.)

Uoči značajne obljetnice u hrvatskoj glazbenoj kulturi, proslave 100 godina od rođenja velikog glazbenika Ivana Matetića-Ronjgova (1880—1960), izdana je zbirka zborova koja predstavlja ono najznačajnije što je skladatelj stvorio. Te skladbe koje su — kako ih naziva u predgovoru prof. Slavko Zlatić — »velike i opsežne vokalne simfonije — ili simfonijske 'vokalne' pjesme«, označuju posebno poglavlje u vokalnom izrazu hrvatske glazbe. One su, naime, nastale na temelju osebuje narodne ljestvice, od Matetića nazvane »istarske«, koju je on istraživao i proučavao da bi utvrdio njezine zakonitosti, a zatim praktički pokazao njezine izražajne mogućnosti u djelima kojima

je ušao među vodeće skladatelje, u prvom redu zborova. U opsežnom albumu od XVI str. uvoda i komentara prof. Slavka Zlatića, urednika zbirke, i 190 str. nota, prikazano je šest zborova, upravo bisera stvaralaštva Ivana Matetića-Ronjgova. To su skladbe: *Čaće moj, Roženice, Malo mantinjade v Rike na palade, Mantinjada domaćem kraju, Naš kanat je lip i Na mamini grobak.*

U Predgovoru priređivač označuje Matetićevo stvaralačku ličnost u sklopu glazbenih gibanja ili, bolje reći: traženja, odnosno bijega od stoljetnog izražaja temeljenog na tonaliteta dura i mola, pri čemu Matetić otkriva novi tonski niz različit od dvaju navedenih, ali isto tako osebujan i nov u krugu brojnih pokušaja i smjerova, tonalitetnih i atonalitetnih načina i nastojanja u harmoniji, ritmovima i orkestraciji, da glazba dobije novu izražajnost i time odrazi svoje vrijeme. Ivan Matetić-Ronjgov po svom opredjeljenju uklapa se u skladatelje hrvatske nacionalne škole, ograničavajući se u izrazu uglavnom na značajke narodne glazbe Istre i Kvarnera, odnosno kraja u kome je još u narodu živ i svjež izraz koji je blagotvorno utjecao na Matetićevo stvaralaštvo i dao mu poseban pečat. Ukratko je navedena bit Matetićevih zapažanja i utvrđivanja tonskih nizova, pri čemu konačnom četvrtom prethode tri varijante. (Vjerojatno je slagarskom pogreškom poremećen redoslijed tih nizova, pa je četvrti došao na početak, a iz njega se izvode spomenute tri varijante). Tu melodiku, kako je narod zove »u dva« ili »na tanko i debelo«, bilo da je vokalna ili instrumentalna, zabilježio je Matetić najbliže njezinom izvorniku. Odatle je nastao i izvorni opus skladateljev, koji se sastoji od preko stotinu djela za zborove, obradbi narodnih napjeva za dva glasa i pratnju, ili za glas i pratnju, i razmjerno vrlo malog broja instrumentalnih djela. Međutim, u tome svemu na vrhuncu stoje zborovi u navedenom albumu i oni odaju skladatelja, koji — kako analizira Zlatić — »njeguje do u tancine čist vokalni slog. Dionice vodi uzorno, a partituru ostvaruje pedantnom korektnošću, i u notnom i u pjesničkom tekstu. Veliki jednostavačni oblik ne podliježe zvukovnoj dosadi ili jednoličnosti: naizmjenice se redaju mješoviti zbor, ženski zbor, muški zbor, solisti, a u *Roženicama* i u *Mantinjadi domaćem kraju* i recitator. Time postiže istu raznolikost što je orkestru pružaju drveni duhači, limeni duhači, udaraljke i tutti-orkestar.« Ova općenita analiza bogato je dopunjena posebnom analizom svakog pojedinog zbora, pri čemu je u komentaru, uz estetsku analizu same skladbe, naveden i potpuni tekst skladbe s akcentuacijom, te manje poznate i neobične riječi. Time je cijeli ovaj album dobio obilježje i značenje kritičkog izdanja, čime se zborovođa olakšava rad u pristupu djelu i upućuje ih na opće dojmove odakle moraju stvoriti odgovarajući glazbeni doživljaj. (Uz ukusnu opremu šteta je da su se promakle neke pogreške u korekturi.)

Budući da svaka partitura predstavlja mrtvi kapital i treba posrednika da note oživi, evo prilike velikim i iskusnim zborovima da se upuste u teške potpune, ali usporedno s tim i uživaju u neposrednoj ljepoti glazbe koja je, ne samo na domaćem koncertnom podiju nego i izvan granica domovine, bila i za svjetsku glazbenu javnost otkriće i umjetnička senzacija.

Vladimir FAJDETIĆ

»ORGULJE U POVIJESTI RUSKE GLAZBENE KULTURE«

Ovu veoma zanimljivu knjigu, a izišla je u Moskvi, napisao je veliki majstor suvremene orguljaške ruske škole. Izuzetno dokumentirano djelo plod je mnogobrojnih istraživanja.

Djelo ima 376 stranica teksta na ruskom jeziku, 24 stranice fotografske reprodukcije, od kojih su neke bile potpuno neobjavljene dotada, barem što se tiče našega poznavanja. Između ostaloga tu nalazimo orgulje, izrađivače orgulja pače i francuske orguljare i orguljaše u njihovom posebnom odnosu s glazbenim životom Moskve. Tako se spominju orgulje Cavaillé-Coll (završio ih je Mutin) koje su se nalazile na izložbi u Parizu 1900. prije nego su zauzele svoje konačno mjesto u velikoj konzervatorijskoj dvorani u Moskvi. Aristide Cavaillé-Coll 1. kolovoza 1897. posvetio je svoju fotografiju gosp. W. Safonoffu, direktoru ovog konzervatorija.

Knjiga je zbijena i bogatim sadržajem, prikazuje nam čitavu rusku orguljašku prošlost koju, iskreno govoreći, veoma malo poznajemo. Evo nekoliko naslova: »Počeci orgulja u Rusiji. Smisao riječi »orgulje« u ruskim kronikama, i u »spomenicima« ruske srednjovjekovne literature. Orguljaška umjetnost u Bizantu u svojim odnosima s glazbenom kulturom Rusije... i s onom zapadne Evrope u razdoblju zlatnog doba kijevske Rusije (XI i XII stoljeće)... »Portativi orgulja u umjetnosti Baladina... Pozitivi u sistemu bazičnog studija glazbene teorije N. P. Diletzkya i I. T. Korenova... Glasoviri i klavikordi u svakidašnjem životu carskog dvora. Orgulje i orguljaši u prvoj polovici XVII stoljeća u Moskvi.

Sviranje orguljama u školskim prostorijama generalnog studija. Orgulje u palači G. A. Potemkina... Repertoar amaterskih orguljaša. U vezi s nasljedstvom Bacha i Händela u Rusiji. Večeri privatne orguljaške glazbe u krugu M. I. Glinke, V. P. Enghelgardta i njihovih orgulja... Izumi O. I. Senkovskog u konstrukciji orgulja. A. N. Serov i njegovi radovi na orguljama.

Klase orgulja na konzervatoriju u Petrogradu i Moskvi. Aktivnosti G. Čtile, L. F. Gomiliusa... u Moskvi... Uloga učenika orguljača konzervatorija Petrograda i Moskve u organizaciji koncerata i njihove pedagoške aktivnosti u provinciji krajem XIX. i početkom XX. stoljeća. Najznačajnije orgulje u zemlji... itd....

Ove nepotpune crtice dat će pregled ove kvalitetne knjige i ono što ovo djelo predstavlja kao izvor spoznaje za orguljaše.

(Prema *Jeunesse et orgue* br. 40—41, 1979.)

ISPRAVAK

U glazbenom prilogu *Sv. Cecilije 4—1979.* u skladbi »Slava Ti, Bože« A. Dankova na str. 7. u taktu 6. treba ispraviti na slog »hva-LE« 2. notu u sopranu na d^2 (mjesto c^2). Molimo poštovane čitaoce da to uvažavaju. Hvala! — Uredništvo.